

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

דרכי התשובה והכנה ליום הדין

מדובקים ביראתך, וזכורני שפעם אחת במוצאי שבת אחרי התפילה אמר לי מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל 'ומדובקים ביראתך', והשתמש בלשון זו כי הוא חשב על זה כל הזמן, ואמר את מה שהיה חושב, מדובקים ביראתך! והוא באמת היה בעל מדרגה, שהיה דבוק ביראה, ואצלו הייתה דבקות ביראה.

ובאמת הדבקות ביראה כתובה בשולחן ערוך בסעיף הראשון "שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים", וענין שויתי הוא יראת שמים, לזכור שיש מי שרואה את כל המעשים, והוא גם שומע, ויודע מחשבות, ועל ידי זה יש יראת שמים.

וגם זה תלוי בהרגל, שמתרגלים, עד שנעשים מדובקים ביראה, ואמנם יש גם תפילה על זה, כי צריכים סיעתא דשמיא לדבקות ביראה, וצריכים תפילה, אבל צריכים גם השתדלות, להשתדל יחד עם תפילה.

קבלה להבא לשמוע דברי מוסר

ונתבונן כיצד זוכים לתשובה על העבר, על החטאים שהיו בעבר, הרי מלבד עזיבת החטא צריכים גם קבלה להבא, וקבלה להבא צריכה להיות קבלה אמיתית, שהטבע ישנתה, שלא יהיה שייך בטבעו לחטא, ומכאן ולהבא הוא כבר יעמוד בניסיון, וכיצד זוכים לזה?

מצינו בשערי תשובה לרבינו יונה (ב, ז) בדרך השלישית מהדרכים המעוררות לתשובה, שכתב עצה לחזור בתשובה, מחטאים שבשב ואל תעשה ובקום ועשה, וזה לשונו שם: "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים, יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם, הנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכית ולבבו יבין ושב, ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום הזה ומעלה, ולהיזהר באשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר", ע"כ.

השפעת מוסר המוכיחים

והיינו שהעצה היא אם אדם מחליט החלטה חזקה לשמוע בקביעות דברי מוסר, מפי החכמים והמוכיחים, ובזמן רבינו יונה היו אנשים חשובים שהיו אומרים דברי מוסר ומוכיחים את הציבור, וכן תמיד בכל הדורות היו מגידים בכל עיר ועיר, כמו הדובנער מגיד, שהיה בעיר גדולה, בדובנא, וכן בכל עיר היה מגיד קבוע שהיה אומר פעם בשבוע או יותר דברי חיזוק ומוסר שהשפיעו מאד.

וגודל השפעתו של המגיד מדובנא, מובא בהקדמה לספר המידות, שסיפר רבי יעקב אורנשטיין בעל 'ישועות יעקב', כי בצעירותו כשהיה סמוך על שולחן חותנו בעיר ירוסלב, היה לומד עם חברו רבי צבי הירש הלר בעל 'טיב גיטין', ופעם הגיע לשם המגיד מדובנא, והיה יושב ללמוד עמו, והם הלכו בכל יום לשמוע דרשתו בבית הכנסת.

וביום שלפני נסיעתו משם אמר להם המגיד, אל תבואו לשמוע דרשתי היום, טוב לכם ללמוד שיעורכם הקבועים בבית התלמוד שלכם, והם התפלאו מאד ושאלוהו מה יום מיומיים, ואמר להם: דעו כי מנהגי כשאני בדרך, לדרוש דרשה האחרונה בדברי מוסר ותוכחה לעורר לב בניס אל אביהם שבשמים, ואז מוכרחים השומעים לבכות, והואיל שאתם רכי המזג דואג אני עליכם שלא יגיע לכם על ידי זה חולשת בריאות הגוף. ולשמע הדברים הם מילאו שחוק פיהם, ויאמרו אליו: אל תיראו, אנחנו נלך ולא נבכה. וכאשר ראה כי מתאמצים הם ללכת, חדל לדבר אליהם. ואכן הם הלכו לבית המדרש לשמוע את הדרשה.

ימי הרחמים לפני ימי הדין

אנו נמצאים בחודש אלול שהוא ימי רחמים, והוא מהארבעים יום האחרונים שעלה משה רבינו למרום, מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, שהיו ימי רצון, וביום כיפור ירד משה רבינו עם הלוחות השניות, וכן בכל שנה ימים אלו הם ימי רחמים ורצון.

ולאחר חודש אלול באים ימי הדין, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, ויום כיפור, ובימי הדין אין זה פשוט לזכות בדין, כפי שאנו אומרים בפיט 'מי יצדק לפניך בדין', והמסילת ישרים בפרק ד' האריך עד היכן מגיע עומק הדין, וצריכים הרבה זכויות כדי לזכות בדין.

לכן לפני ימי הדין יש ימי רחמים, והם ימים שאפשר לזכות בהם הרבה זכויות, ויש בהם סיעתא דשמיא מיוחדת לזה, כי הרי מהו הכי טוב לאדם ומה צריך? זכויות! ולכן בימי הרחמים מצד הרחמים יש סיעתא דשמיא לזכויות, והוא זמן שאפשר להוסיף הרבה זכויות, וזוהי ההכנה לימי הדין, לבוא עם זכויות, והרי זה בחסדי השם יתברך, שלפני ימי הדין יש ימי רחמים עם סיעתא דשמיא לזכויות.

ובאמת הרי ימי הרחמים הם ארבעים יום, והיינו שגם עשרת ימי תשובה ובתוכם ראש השנה הם ימי רחמים, ונמצא שהם גם דין וגם רחמים, כי הם בתוך הארבעים יום ושייכים לארבעים יום, ויש בהם דין עם רחמים, באותו הזמן של הדין יש גם רחמים!

תחילת התשובה עזיבת החטא

וכאמור בימי הרחמים יש סיעתא דשמיא מיוחדת שאפשר להוסיף זכויות, ועלינו להתבונן איך מוסיפים זכויות וכיצד עושים את זה? כי אמנם כן, יש סיעתא דשמיא, אבל צריכים לעשות משהו, וכיצד מקבלים סליחה על החטאים? צריך לעשות תשובה, ובימי הרחמים יש סיעתא דשמיא לתשובה, אבל איך עושים תשובה?

הדבר הראשון הוא עזיבת החטא, להפסיק את החטא, והנה יש חטאים בשב ואל תעשה, כמו ביטול תורה, או חוסר כוונה בתפילה, שהחטא הוא בשב ואל תעשה, ובהם עזיבת החטא היא בקום ועשה, ללמוד בהתמדה, ולהתפלל בכוונה כמו שצריך, וזה קשה מאד.

אבל יש חטאים שהם בקום ועשה, ועזיבת החטא היא רק בשב ואל תעשה, להפסיק את מעשה החטא, וכגון לשון הרע, שצריך להפסיק לדבר לשון הרע, ואמנם זה קשה, אבל אם אדם מחליט שאין לו ביקורת ואינו מדבר על שום אדם כולם, בשב ואל תעשה, זה לא כל כך קשה.

ועיקר הקושי הוא אם צריך מעשים, כגון התמדה בתורה, ותפילה בכוונה, שבוה לעזיבת החטא צריך פעולות, ואין זה פשוט.

תשובה בקום ועשה על ידי ההרגל

והדרך לזה היא על ידי ההרגל, כי ההרגל נעשה טבע, ואמנם בהתחלה זה קשה, אבל כשמתרגלים זה כבר יותר קל, וכגון בהתמדה בתורה, מי שמתרגל להתמדה זה כבר מתחשק לו ומושך אותו, כי דברי תורה מעניינים, וגם יש בהם טעם ומתיקות, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש, ואם מתרגלים לזה הרי זה מושך, והאדם כבר נמשך לתורה. זוהי העצה לגבי תורה, שהיא העיקר.

וכן בתפילה בכוונה, כשמתרגלים ומקבלים טעם בתפילה זה מושך, אבל זו מדרגה, ואין זה פשוט לקבל טעם בתפילה.

וגם יראת שמים, לקבל יראת שמים, זהו דבר שתלוי בלב, שהיראת שמים תהיה ברציפות, וכפי שאנו מבקשים ביאתה חוננתנו להיות

המוכיחים בזמנינו – ספרי המוסר

והנה רבינו יונה דיבר על שמיעת מוסר המוכיחים, אבל בזמנינו אף שיש מוכיחים, מכל מקום אין השפעתם כל כך גדולה כפי שהיה בעבר, אבל יש עצה, אם עושים קביעות ללמוד בספרי מוסר, שאדם מוכיח את עצמו, ואם זה בקביעות זה מוכרח להשפיע.

וממילא כדברי רבינו יונה, **אם יש לאדם החלטה מכאן ולהבא שיהיה לו קביעות ללמוד מוסר בכל יום, על ידי זה מיד "עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר"** וכאילו שכבר חזר בתשובה על כל החטאים, ונמחקים כל החטאים שעשה בעבר, וגם יש לו זכות ושכר על כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, ההתמדה בתורה, ותפילה בכוונה, וכל מה שיהיה, כיון שהוא כבר בדרך בטוחה שמוכרח שיגיע לזה, ונחשב כבר מעכשיו כאילו עשה, "ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה!"

וכבר סיפרנו שגם מרן הגר"י זצ"ל, כשהיה פה בארץ, היה לו קביעות ללמוד בכל יום פרק במסילת ישרים, וכשגמר התחיל שוב ללמוד מתחילת הספר. ושמעתי שגם בצעירותו כשהיה עדיין בחוץ לארץ, למד בספר חובות הלבבות, ופעם ראהו אביו מרן הגר"י זצ"ל שהוא לומד בזה, ואמר לו שימשיך הלאה כי זה 'שולחן ערוך של אידישקייט' – של יהדות, לב יהודי, איך צריך להיות הלב היהודי, וכשמו כן הוא 'חובות הלבבות', שמבאר את חיובי הלב, איך הלב חייב להיות.

המוסר 'תבלין' לחיים מאושרים

והרי אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכתב המשנה ברורה בסימן א' בשם קדמונים [וכעין זה כתב הגר"י באיגרת המוסר עיין שם] כי אמנם כל דברי תורה הם תבלין ליצר הרע, אבל עיקר התבלין הוא לימוד ספרי המוסר, שהם גם כן דברי תורה, תורת היראה, והם התבלין העיקרי, שמשפיע ישר נגד היצר הרע.

וסיפר הישועות יעקב, אחר תפילת מנחה, בעלות המגיד על הבימה שלפני ארון הקודש, אני התחלתי לבכות תכף כשראיתי עולה והבטתי בפניו ובתנועותיו, ויאחזני פחד ורעדה ואבך גם בטרם פתח את פיו הקדוש, וחברי היה עומד אצלו כמתעקש לנסות את כוחו, ועמד כמו רבע שעה ולא בכה, ואחר כך כשלא היה יכול להתאפק בכה במר לב, עד כי כמו שלושה חודשים חלה את חוליו בסכנה גדולה, כי היה איש רך וענוג וחלוש מאד. עד כדי כך היה כוח השפעתו של המגיד מדובנא, בדברי התוכחה והמוסר שהיה אומר.

צדק נפשו בשעה קלה

ועל זה כתב רבינו יונה, שאם אדם מחליט לשמוע בקביעות דברי המוכיחים, וגם יקיים את כל מה שהם אומרים לו, מיד "עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר", וכל החטאים שהיו לו כבר נמחקו, כי הוא כבר בדרך של תשובה, ואפילו לפני שחזר בתשובה על העבר, שעדיין לא הייתה חרטה כמו שצריך, אבל זה נמחק, מכיוון שהוא כבר בדרך של תשובה, ובטוח שהוא לא יעשה את זה עוד פעם.

ומוסיף רבינו יונה שם, שלא רק החטאים שעשה בעבר נמחקו ואין לו חטאים, אלא גם "יקנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים", ו"יש בידו מן היום הזה שכר על כל המצוות, על אשר שמעה אוזנו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר לא גלו אוזנו עליהם עדנה, צדק לבש וקנה זכות על הנגלות אליו ועל כל נעלם מעיניו", והיינו שכבר מעכשיו יש לו זכות ושכר על כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, כי הוא בדרך כזו שהוא בודאי יעשה מעשים טובים.

ועל ידי זה "צדק נפשו בשעה קלה", ו"ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול", שייך דבר כזה, ברגע קטן! לזכות לתשובה שלמה, על ידי קבלה אמיתית, לשמוע בקביעות דברי מוסר ולקיימם.

קול הקורא אלול

רבי ישראל סלנטר כותב באור ישראל (מכתב יד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קודש אלול", היינו שבדור שלפניו הייתה פלצות ופחד בחודש אלול מאימת הדין, ואילו בזמנו כותב רבי ישראל כי "חרדת האלול כמעט נכבתה", ויש רק דרגה קטנה מאד של אימת הדין, כך היה לפני כמאה וחמישים שנה בזמן רבי ישראל סלנטר, שעדיין לא נכבתה חרדת האלול לגמרי, והרגישו קצת את אימת הדין.

ושמעתי לפני הרבה שנים מאדם זקן מסלוצק שתיאר מה שראה בצעירותו לפני קרוב למאה שנה, שבשוק עמדו העגלונים, שזהו המקצוע הפשוט ביותר שהיה פעם, וכשהיה פורץ ביניהם איזה סכסוך ומריבה באלול, היה האחד אומר לחברו כיצד אתה מדבר? הרי עכשיו אלול! כך היה מפחיד אותו עם אלול, כי אלול היה מפיל פחד על האנשים הפשוטים ביותר, זה היה לפני קרוב למאה שנה, כשעדיין נשאר משהו מאימת הדין.

ואמר לי אדם אחד, שהוא זוכר מלפני כמה שנים שהיה מתגורר באחת מערי השדה, והיו שם בעלי בתים ואנשים פשוטים, והרגיש שם את אימת הדין וחרדת האלול, אבל עכשיו אינו מרגיש את אימת הדין, במקום תורה בקרב בני תורה לא רואים את אימת הדין, עד כדי כך! זה כבר לא 'כמעט נכבתה' אלא ממש נכבתה, לא רואים את חרדת האלול, ואמנם מן הסתם יש משהו בלב, אבל אין זה ניכר.

מה היא הסיבה לירידת הדורות? זה לא תלוי בגאונות ולא בצדקות, אלא ביראת שמים, וכפי שביאר רבי ישראל שם כי הסיבה לירידת הדורות בהרגשת חרדת האלול היא "כאשר ספו תמו גדולי היראים אשר חרדתם מאימת המשפט התראה על פניהם ועשתה רושם בלב הסרים אחריהם", והיינו כי בדורות הקודמים היו גדולי יראה שאימת המשפט הייתה ניכרת על פניהם, וזה היה עושה רושם על הציבור ומשפיע להרגיש את חרדת האלול, אבל היום כבר אין גדולי יראה שישפיעו יראת שמים כמו שהיה פעם, וכדי לקבל יראת שמים צריכים לקבל השפעה על ידי שרואים גדולי יראה, וכיון שספו תמו גדולי היראים, נתמעטה היראה, וכבר לא מרגישים את חרדת האלול.

ושמעתי על אדם אחד לפני שנים רבות, שנסע לאחד מגדולי הצדיקים באותה תקופה, וחזר משם מלא התפעלות והתרשם ממנו מאד, ושאלוהו מה ראית שגרם לך להתפעל כל כך, והשיב כי ראה אצלו שיש ריבונו של עולם, ושאלוהו וכי לא ידעת זאת עד עכשיו? ואמר להם כי אמנם עד עכשיו ידעתי, אך לא ראיתי, וכשהלכתי אצל הצדיק ראיתי בחוש שיש ריבונו של עולם. יש הבדל גדול אם יודעים או שרואים בחוש, וכשרואים את אימת הדין זה משפיע.

אך גם כשלא רואים, אם נזכרים זה משפיע משהו. וראיתי בעיני בעלי בתים פשוטים מאד, שהיו מרגישים את אימת הדין, והכרתי אדם דתי פקיד בבנק שהיה מקבל קהל בגילוי ראש, וכשהיה מקבל עליה בימים הנוראים היה בוכה מרוב התרגשות, כי נזכר באימת הדין, מפני שלמד בצעירותו בוואלוז'ין אצל הנצי"ב, ושם ראה מה היא אימת הדין, ואפילו שכל השנה כולה היה שוכח מזה, בימים נוראים היה נזכר ומתרגש עד כדי בכייה.

והיום אין בינינו אנשים כאלו שראו גדולי יראה כמו הנצי"ב, מפני ירידת הדורות, וכל דור שעובר, המושפע הוא פחות מן המשפיע, וממילא ההשפעה יורדת, כי מאחר שהמשפיע יותר קטן, גם המושפע הוא יותר קטן, ואנחנו רק יודעים שיש יום הדין, וככל שמתבוננים יותר וחושבים על זה ונזכרים בזה, כך מקבלים אימת הדין.

ושמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שאמר כי העצה בחודש אלול היא לזכור שעכשיו אלול, ועצם המחשבה שעכשיו זה אלול ועומדים לפני יום הדין, זה לבד מוסיף חיזוק ומעורר לחזור בתשובה.

משיחות רבינו שליט"א

ויש לפרש מה שאמרו 'תורה תבלין', דהיינו כמו תבלין שמתבל ונותן טעם באוכל, כך ספרי המוסר, מלבד השפעתם על האדם שיחזור בתשובה ולא יהיו לו חטאים, הרי הם גם 'נותנים טעם' – חיים טובים ומאושרים, וכפי שכבר סיפרתי הרבה פעמים שאמרו לי בעלי משפחה שלא היו לומדים מוסר, והתחילו ללמוד מוסר בקביעות, ועל ידי זה כל האווירה בבית השתנתה, ונהיה בית מלא שמחה עם אווירה נעימה מאד, וזהו ה'תבלין' שנותן טעם והרגשה נעימה מאד.

אם כן לימוד המוסר אינו מפחיד, ואינו גורם לעצבות, אלא להפך, זה נותן חיים מאושרים ונעימים, עם הרגשה מאד נעימה.

תיקון המידות תחילה

ועתה נתבונן, ממה צריכים להתחיל לחזור בתשובה, ועל איזה חטא יש לחזור בתשובה תחילה. הרי יש שלושה דברים כלליים, וכמאמרם (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה דהיינו תפילה, ועל גמילות חסדים היינו מידות טובות. ומסתבר, כי מאחר שחטא החורבן הנמשך הוא מידות רעות, כמו שאמרו (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנאת חנם, ממילא צריכים להתחיל בזה, ולחזור בתשובה תחילה על חטא החורבן.

והנה התנאים והאמוראים לא היו אשמים בחורבן, וכגון רבי יוחנן בן זכאי שהיה בזמן החורבן, ודאי שלא הייתה אצלו שנאת חנם והוא אינו אשם בחורבן, וכן הצדיקים שבכל הדורות אין להם שנאת חנם, ורק הציבור, רוב הציבור נכשלים בזה, ולא גדולי התורה, ומכל מקום כיון שהציבור נכשלים, צריכים תיקון בזה, שלא תהיה שנאת חנם.

אהבת כל אדם מישראל

ובאמת ואהבת לרעך כמוך זו מצוות עשה (ויקרא יט, יח) וכלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), וזה מצוה וחיוב ממש, ואהבת לרעך כמוך! וכל אדם מישראל נקרא רעך, ורק גוי אינו רעך, אבל יהודי הוא רעך, וכמו רעהו האמור לגבי נזקין, שכל יהודי נקרא רעהו.

ואמנם יש כאלה שהם מסיתים ומדיחים, ועליהם כתוב (דברים יג, ט) לא תחמול ולא תכסה, אבל סתם רוב הציבור אינם מסיתים, והם 'מוסיתים' ולא 'מסיתים', וכבר כתב החזון איש (יו"ד ב, כח) שבזמנינו הם כתינוקות שנשבו, שלא קיבלו חינוך, והם שוגגים ולא מזידים, וגם עליהם נאמר ואהבת לרעך כמוך.

וכמו שאם יש לאדם בן שמתנהג לא כמו שצריך, וכי הוא לא אוהב אותו: כך כלל ישראל (דברים יד, א) בנים אתם להשם אלוקים, וממילא (מלאכי א, ב) אהבתי אתכם אמר השם, ואפילו אלו שאינם עושים מה שהם חייבים, שיש ביקורת עליהם – אבל יש אהבה, כמוך!

ושנאת חנם היינו שחסר אהבת הבריות, ולא מקיימים ואהבת לרעך כמוך, וזה שייך גם לכל אחד מאיתנו, אהבת הבריות ואהבת ישראל.

ובאמת אנו מבקשים בתפילה 'השיבנו לתורתך', ומבקשים בלשון רבים, לא רק על עצמי ועל המשפחה והידידים שלי, אלא על כל הציבור, אלו שהם שוגגים, וכתינוקות שנשבו, שגם הם יזכו לתשובה, וכן מבקשים סלח לנו כי חטאנו, בלשון רבים, על כל הציבור.

זהירות שלא לפגוע בשום אדם

ולפעמים גם אדם צדיק יכול להיכשל ביחס בין אדם לחברו, וכפי שמובא בספר 'תולדות אדם' (סוף פרק יא) על הגאון רבי זלמן מוואלוז'ין זצ"ל, אחיו של רבי חיים, שהיה צדיק גדול, ונפטר בגיל צעיר, ופעם ניגש אליו אדם ואמר לו פירוש על משנה בדמאי, והפירוש לא היה נכון, ואמר לו רבי זלמן 'פירותיך פירות דמאי', ונתכוון לרמוז לו בזה על דרך צחות שפירושו הוא פירוש עם הארץ (פירות לשון פירוש), ואחר כך התחרט רבי זלמן על מה שאמר לו כך, ורצה לבקש מחילה ממנו, אך הוא נעלם ולא ידע היכן הוא נמצא, והצטער מאד על זה.

אפילו רבי זלמן מוואלוז'ין, שהיה כזה צדיק ובעל מידות טובות, אבל לפעמים נכשלים, והוא הצטער על זה הרבה זמן, עד שהגאון הרגיע אותו, ואמר לו כי די במה שהצטער כבר, ואינו צריך להצטער יותר.

והראה לו הגאון את מה שכתב החובות הלבבות (שער התשובה פ"י) "כשיקבל עליו גדרי התשובה בכל תנאיה, אשר בכוחו ויכולתו מהם, הבורא מקל עליו תשובתו, ועובר לו על מה שנעלם ממנו ונמנע עליו, וישים לו מוצא קרוב מחטאו וכו', ואם הרע לחברו בגופו או בזכרו, יכניס לו

הבורא יתברך בלבו רצון ואהבה עד שימחל לו במה שהיה מחטאו עליו, כמו שאמר ברצות השם דרכי איש גם אויביו ישלים איתו".

והיינו שאפילו שאינו זוכר את מי ציער ואינו יודע ממי לבקש מחילה, אם הוא חוזר בתשובה, תשובה אמיתית, עם חרטה וצער, אזי מן השמים יתנו בלבו של המצטער שישלח לו ולא יקפיד עליו, ובה נחם הגאון את רבי זלמן, כי מכיוון שהוא כבר הצטער, זה מספיק.

זהו ענין בין אדם לחברו, שהוא חטא החורבן, וזה יכול להיות אפילו אצל צדיקים, שעלולים לפעמים להיכשל, ולכן באמת **כשאדם מדבר עם מישהו, צריך להזהר מאד שלא תהיה פגיעה בכבודו, שלא ירגיש פגיעה ממנו, ואם אירע כן, צריך מיד לפייס אותו, אך לכתחילה צריך להזהר שלא יגיע לידי זה**, כי הרי אדם הוא חברתי ומדבר עם אנשים, וצריך זהירות גדולה שלא יהיה איזה צער למישהו ממנו.

שלא ייענש אדם בסיבתי

וגם להפך, אם מישהו ציער אותנו, צריך למחול לו, ויש על זה תפילה לפני קריאת שמע שעל המיטה 'הריני מוחל לכל מי שהכעיס והקניט אותי או שחטא כנגדי וכו' ולא ייענש שום אדם בסיבתי, היינו שאני מוחל לכל אדם שגרם לי צער, כי אינני רוצה שהוא ייענש בגללי.

וכבר אמרו חז"ל (שבת קמט, ב) כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, והיינו שמי שחברו פגע בו וציער אותו, ומן השמים הענישו את החבר על זה, אזי המצטער אינו זוכה להיכנס במחיצתו של הקב"ה, כיון שחברו נענש בגללו.

ומובא על זה בגמרא שם המעשה באחאב ונבות היזרעאלי, שאחאב היה מלך ישראל, ורצה לקחת את הכרם של נבות, והביא עדי שקר שהעידו על נבות שהוא 'ברך אלוקים ומלך', היינו שקילל את השם וגם שהוא מורד במלכות, ונתחייב מיתה על זה, וזכה אחאב בנכסיו, מפני שהרוגי מלכות נכסיהם למלך (עיין סנהדרין מח), ואמנם זו הייתה עדות שקר, ונבות נהרג שלא כדין, ואחאב לקח את כרמו.

ואחר כך דנו בשמים את אחאב, על חטאים אחרים שעשה, ואמרו מי יפתה את אחאב שילך למלחמה וייהרג שם, כי היה מגיע לו להייהרג, וחיפשו במתיבתא דרקינא שליח לפתות את אחאב שילך למלחמה, והיה שם הרוח של נבות ואמר 'אני אפתנו', ואמר לו הקב"ה 'תפתה וגם תוכל צא ועשה כן', ודרשו חז"ל מהו 'צא'! – צא ממחיצתי!

והיינו שהרי נבות היה במחיצתו של הקב"ה, וזכה להיות בבית דין של מעלה היכן שדנו את אחאב, ואם כן הוא היה בעל מדרגה, שהיו לו זכויות להיות במחיצתו של הקב"ה, ואף על פי כן, כיון שהוא רצה להעניש את אחאב, הוציאוהו ממחיצתו של הקב"ה!

ומצינו עוד בגמרא (ב"ב כב, א) שאחד מן האמוראים נענש, כנראה בגלל שהוא פגע במישהו, וכיון שהוא היה אמורא זכה לקבל את העונש בעולם הזה, כי לצדיקים נותנים את העונש בעולם הזה, ומובא שם בגמרא שהיו כמה אמוראים שכל אחד מהם אמר 'אנא ענישתיה', היינו שהוא נענש בגללי, על מה שהוא גרם לי איזה צער.

ופירשו התוספות כי כל אחד מהאמוראים חשש שהוא אשם בזה שהקפיד עליו וגרם לו להיענש, וכל אחד דאג שיש לו חטא, שחברו נענש על ידו, ואם כן צריך לתקן את זה ולחזור בתשובה. ולכן אנו מוחלים לכל אדם ומתפללים שלא ייענש אדם בסיבתי.

וכבר הזכרנו מה שאמרו חז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, והפירוש בזה כמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, שאם חסר בשלמות המידות חסר בשלמות כל התרי"ג מצוות, ואדם שאינו מושלם במידות אזי כל מצוה שהוא עושה יש בה פגם, ולכן זה העיקר והדבר הראשון, ואהבת לרעך כמוך, מידות טובות!

אהבת הבריות זכות ליום הדין

וידוע שבפתח בית התלמוד תורה בקלם היה תלוי מודעה בכל חודש אלול להתחזק באהבת הבריות, וזה נוסח המודעה (מתוך כתבי הסבא מקלם פנקס הקבלות עמ' ט) תחת הכותרת 'הערה נוראה':

הנה מהידוע אמרו ז"ל ('ר"ה לד, ב) 'אמרו לפני וכו' מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', וכאשר נתבונן על תוקף קיום המלוכה של בשר ודם הוא רק כשעבדיו כולם כאיש אחד לעבודת המלך, זהו קיום המלכות, ואם חס ושלוש ייפול פירוד בעבדי המלך ניתק קשר המלוכה וחס ושלוש

העולם חרב כמאמרם ז"ל (אבות ג, ב) אלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ואם כן אחדות העבדים הוא קיום המלכות.

וכבר כתב רבינו תם ז"ל בספר הישר כי מעבודת מלך בשר ודם ניקח דרך עבודת מלך מלכי המלכים הקב"ה, וממילא נבין כי עיקר 'שתמליכוני עליכם' היינו אחדות עבדיו יתברך, וכענין שנאמר (דברים לג, ה) 'ויהי בישראל מלך – אימתי – בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל' (ילקוט שם) ולפניו יתברך הסתר כבגלוי.

על כן חובה עלינו קודם יום הדין הבעל"ט לקבל על עצמנו לעסוק בכל השנה במצות עשה דואהבת 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יח) ובזה יהיה אחדות בין עבדי השם יתברך, ויעלה יפה בידינו מלכויות, שנכוון עיקר קיום תקפו של מלכויות, ובזה יבוא זיכרונו לפנינו לטובה.

ואם חס ושלום עוון בידינו של שנת הבריות, איך לא נבוש ולא ניכלם להיות דובר שקרים חס ושלום נגדו יתברך לבקש "מלך על כל העולם כולו בכבודך" ואנחנו לעצמנו לא הכנו עיקר קיום של מלכות שמים עלינו בתקפו, הרחמן יצילנו, ונקבל על עצמנו עסק אהבת הבריות ואחדות.

ובזה לאט-לאט יוטב דרכו, וכבר שב בתשובה מעט לכל הפחות, ומי יוכל לשער גודל הזכות לנו ולכל העולם כולו כשנזכה שיהיה לנו ציבור עוסקים בזה בכל השנה הבעל"ט. ואל יאמר האדם דבר קשה הוא מאד,

מלבד שגזרת המלך היא, אמנם נקווה כי כשיעסוק בזה ברעיונות מסוגלים לזה, יקל לאט-לאט וישמח בזה מאד.

ההערה הנ"ל אל תזוז מנגד עינינו כל השנה בלי נדר, ונזכה כולנו לכתיבה וחתימה טובה בתוך כל ישראל אכ"י. ע"כ נוסח המודעה שהייתה תלויה בקלם.

ומסופר כי כשהיה מגיע אורח לקלם, כולם היו מקבלים אותו בסבר פנים יפות, ושואלים לשלומו, ומתייחסים אליו כאילו שהוא ידיד ותיק, עד שהיה מתפלל מהיכן מכירים אותו שמתייחסים אליו כל כך יפה, וזוהי אהבת הבריות, שהיא זכות גדולה ליום הדין.

וכבר אמרו (ר"ה יז, א) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ומעביר על מידותיו היינו שאינו מקפיד על אחרים שפגעו בו וציערו אותו, ואם גם להפך, הוא עוד עושה מעשים טובים ומיטיב להם מתוך אהבת הבריות, אזי בודאי שמעבירין לו על כל פשעיו, וזוכה בזה לכפרת עוונות, מידה כנגד מידה, כיון שהוא מוותר ומתייחס באהבה לכל אחד, גם הוא אהוב בשמים ומתייחסים אליו באהבה.

יהי רצון שנזכה כולנו להתחזק בכל מה שצריך חיזוק לזכות ביום הדין לשנה טובה ומתוקה!

דברים שנאמרו השבוע בפתיחת הזמן לבני שיעור א'

מֶרֶן הַגָּאוֹן רַבִּי בְרוּךְ בַּעַר זצ"ל באו אליו פעם שני בחורי ישיבה מעיר אחרת, והוא אמר להם: שלום עליכם, וואס מאכט איהר מבקשי השם, מה שלומכם מבקשי השם. כך הוא התייחס לבחורי ישיבה, מבקשי השם.

ובאמת זו גמרא מפורשת בסוף ברכות (סג, ב) שכתוב אצל משה רבינו שהיה לו אוהל מחוץ למחנה לאחר חטא העגל, וכתוב שם שכל 'מבקש השם' היה הולך אל משה רבינו לאוהל ללמוד תורה, ואמרו על זה בגמרא שם כי תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה שהם נקראים מבקשי השם, והיינו שמבקש השם זה תואר מיוחד למי שרוצה ללמוד וטורח בשביל תורה, שהוא נקרא מבקש השם, ולכן בחורי ישיבה שבאים ללמוד הם מבקשי השם, וגם אני אומר לכם: שלום עליכם מבקשי השם!

ויש פסוק שאנו אומרים בתפילה "ישמח לב מבקשי השם", מבקשי השם הם שמחים, ולכאורה הרי מבקש פירושו שמחפש ומשתדל, כמו (משלי ב, ד) אם תבקשנה ככסף, שזה חסר לו, ועדיין לא השיג את מה שהוא מחפש, ואם כן כיצד הוא שמח? ופירש בזה בשיח יצחק בסידור הגר"א, כי מבקש השם הוא אחרת מכל מבקש, ויש לו שמחה כבר בעצם הביקוש והשאיפה, כיון שהוא שואף לדבר קדוש, וכן בכל מצוה, כתוב ברוח חיים בתחילת פרקי אבות שכשיש לאדם שאיפה ומחשבה לעשות מצוה, מיד השאיפה והמחשבה הזו מקדשת אותו, והקדושה נותנת שמחה. לכן בודאי כולם באו בשמחה ללמוד, ישמח לב מבקשי השם. זהו מה שנוגע לדעת את החשיבות שלנו.

אבל יש עוד דבר שנוגע עכשיו, בגלל שיש מחלה, שצריכים להיזהר, וחייבים לשמור על כל כללי הזהירות ולא לזלזל בהם, וגם בתפילה, התפילה בציבור היא רק בישיבה, ואם יוצאים לבית כנסת זה מסוכן, ואפשר להידבק חס ושלום.

ועוד דבר שנוגע להצלחה בתורה, לחזור על מה שלומדים, והחזרה נותנת בהירות, ומועילה לא רק לזיכרון, אלא גם לתוספת הבנה ובהירות, וזה דבר ידוע, שכל חזרה מוסיפה הבנה ובהירות.

ולכן בשיעורים, שעיקר השיעור הוא ההבנה, חשוב מאד לחזור על השיעור, כי החזרה מוסיפה הבנה ובהירות, יותר ממה ששמעו בשעת השיעור, וכל אלו שחוזרים על השיעורים מרגישים את זה, שבחזרה מקבלים הבנה אחרת, ואם חוזרים פעם שנייה זה מוסיף עוד הבנה, ואמנם זה קשה קצת, אבל כך המציאות, שכל חזרה מוסיפה הבנה.

וזמן החזרה כפי שהיה מקדם בישיבה, וזה היה דבר מובן מאליו, שחוזרים על השיעור מיד בתחילת הסדר השני, כי אז עדיין זוכרים את מה ששמעו ויותר קל לחזור, ועל ידי זה יש הצלחה.

ויש עוד דבר, שהוא דבר טבעי, שכאשר באים למקום חדש יש כל מיני קשיים, קשיים גשמיים ונפשיים, כגון געגועים, אבל אין מה להיבהל מזה, ראשית משום שאמרו חז"ל (אבות ה, כג) לפום צערא אגרא, וזה גופא סיבה להצלחה בתורה, ובגמרא בסוף סוטה אמרו שתורה מתוך הדחק זה דבר גדול מאד, ומרן החזון איש זצ"ל אמר לי פעם שתורה מתוך הדחק "דער אויבעשטער האט דאס ליב", הקב"ה אוהב את זה שלומדים תורה מתוך הדחק, וכשיש קשיים – אדרבה! העסק בתורה למרות הקשיים נותן הרבה זכויות להצלחה. ובכלל, צריכים לדעת שכל הקשיים עוברים, וזה דבר ידוע, שכל קושי עובר עם הזמן, ונעשה יותר קל ויותר קל, לכן אין מה להיבהל מהקשיים.

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **יוטא רייזל** ע"ה
בת ר' שלמה זלמן בנימין הי"ד
נלב"ע ו' אלול תשס"ג - תנצב"ה

גיליון מורחב זה **נדבת ידידנו החפץ בעילום שמו** תלמיד רבינו מרן
ראש הישיבה שליט"א לזיכוי הרבים ולכבוד רבינו שליט"א
זכות הרבים תעמוד לו להתברך בכל הברכות ברוחניות וגשמיות
ולכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה!

לעילוי נשמת
הר"ר **בנימין וייס** ז"ל
ב"ר ברוך שלום ז"ל
נלב"ע ו' אלול תשע"ג - תנצב"ה

פנייה ובקשה. אנו מחפשים הקלטות ממשאות רבינו שליט"א לבילי הושענא רבה בקהילת 'שערי תבונה' ירושלים בשנים **תשס"ה ותשס"ט**.
וכן מי שמחזיק ברשותו קלטות משיחות רבינו בישיבת פוניבז' לפני שנת תשס"ה, ובפרט ממעמדי פתיחת הזמן, פתיחת ונעילת ירחי כלה וכד'.
נודה אם יוכל להודיענו בטל. 052-7600-485. תודה רבה ותזכו למצוות!